

УДК 327(4/5)

ЄВРАЗІЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ СОЮЗ – НОВИЙ ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОЕКТ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Кондратенко О. Ю.

Кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету.

Анотація. Розкрито сутність інтеграційних трансформацій, які відбуваються останнім часом на євразійському просторі, де провідне місце належить Росії як регіональній державі. Своєрідним підсумком пострадянської реінтеграції стало створення Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) у січні 2015 р. Даний союз є черговим інтеграційним проектом Росії, покликаний остаточно закріпити її вплив на євразійському просторі, а у перспективі перетворити на один із потужних центрів політичного та економічного життя багатопольярного світу. Створення ЄАЕС припало на період прискорення трансформації світового порядку у контексті наростання суперечностей між основними геополітичними гравцями. Остаточна переорієнтація України на євроатлантичні структури, спричинила кризу її відносин з РФ, яка призвела до анексії Криму та збройного протистояння із підтримуваними Росією маріонетковими республіками ДНР та ЛНР. Підтримка локального збройного конфлікту та розгортання гібридної війни стали реакцією Росії на зовнішньополітичний вибір Києва, що остаточно перекреслив участь України в євразійських інтеграційних структурах. Загострення української кризи викликало насторогу традиційних учасників євразійської інтеграції – Білорусі та Казахстану, котрі все більше намагаються вести самостійну геополітичну гру у відносинах з ЄС та Китаєм, що не сприяє зміцненню ЄАЕС. Охолодження відносин з Росією традиційних її союзників, помножене на втрату перспектив входження України до ЄАЕС значно ослаблює нову євразійську організацію та робить її майбутнє невизначеним.

Ключові слова: інтеграція, Євразійський економічний союз, Росія, геополітична боротьба

Постановка проблеми. Питання інтеграційних процесів на євразійському просторі стає дедалі актуальнішим по мірі наростання геополітичної конкуренції між провідними центрами як глобального так і регіонального рівня, котрими на сьогодні є США, ЄС та Росія. Формуванням нового світового порядку так чи інакше визначає подальшу долю пострадянських країн та їх участь в інтеграційних об'єднаннях. Такі країни як Україна, Грузія та Молдова опинившись в зоні геополітичної турбуленції постали перед вибором між європейською і євразійською стратегіями подальшого розвитку, який активно визначають зазначені гравці. Намагання витіснити зі сфери своїх особливих інтересів потенційного конкурента, призвело до радикального загострення політичної та економічної ситуації в Україні як ключовій державі Євразійського регіону. Штучно створений конфлікт став загрозою національній безпеці не лише країн Євразії але й Європи. Саме через ситуацію довкола України новий інтеграційний проект Росії, яким є ЄАЕС виглядає малоперспективним та ризикує припинити своє існування вже у короткостроковій перспективі.

Мета статті – аналіз інтеграційних процесів на євразійському просторі, які передовсім відбуваються у контексті реалізації геополітичних інтересів Росії задля закріплення

свого впливу як повноцінного регіонального гравця та учасника формування нового світового порядку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інтеграційні процеси на теренах пострадянської Євразії, патроновані Росією стали об'єктом уваги багатьох експертів та політичних аналітиків, що працюють як у галузі науки так і жанрів публіцистики та журналістики. Наукові розробки, експертні статті та аналітичні оцінки стосуються аналізу подій, що відбуваються у контексті наростання протистояння між РФ та Заходом за сфери геополітичного впливу на євразійському просторі. Всі розвідки та їх авторів, які працюють над вивченням геополітичних проблем євразійського простору доцільно розосередити у рамках трьох окремих груп.

Перша з таких груп представлена російськими політологами, істориками, соціологами, а також ідеологами неоевразійства як от: К. Гаджиєв, В. Дергачов, О. Дугін, С. Лузянін, С. Панарін, К. Сорокін, Т. Шаклеїна, Л. Шевцова та ін.

До другої групи вчених з нашого питання віднесемо виразників вітчизняної політичної думки, зокрема таких як: О. Волошин, О. Галушко, М. Гнатюк, М. Дорошко, Р. Жангожа, О. Ірхін, Л. Коврик-Токар, Г. Перепелиця, О. Потехін, М. Фесенко, Л. Чекаленко, О. Шергін та ін.

Зрештою, третю групу науковців складають представники західних політологічних та журналістських шкіл до яких віднесемо: А. Аслунда, З. Бжезинського, Т. Грема, Е. Качинса, Е. Лукаса, О. Мотиля, А. Стент, А. Умланда, Дж. Шерра тощо.

Основні результати дослідження. Черговим інтеграційним проектом більш високого рівня інтеграції пострадянських країн стало створення у січні 2015 р. Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) зі вступом в силу Договору про створення однойменної організації на базі МС та ЄврАзЕС з юридичним та економічним їх заміщенням. ЄАЕС, що передбачає вільне пересування капіталів, товарів, робочої сили та послуг, покликаний набуті статусу регіональної економічної організації, яка б володіла міжнародною правосуб'єктністю. Вперше проект такого рівня інтеграції запропонований Н. Назарбаєвим, як філософська ідея збереження існуючих зв'язків, у 1994 р. під час виступу в МДУ ім. М. В. Ломоносова. Саме тут казахським лідером було обґрунтовано необхідність інтеграції євразійського простору на принципі рівноправ'я шляхом скасування митних обмежень і відкриття кордонів країн СНД[6]. У 2003 р. ЄС та РФ розпочали діалог щодо створення єдиного економічного простору через формування спільноти економік від Лісабона до Владивостока. Враховуючи останнє В. Путін запропонував розробити «спільну промислову політику, засновану на гармонічному поєднанні технологічних і ресурсних потенціалів Росії та ЄС». Створення такого простору дало б можливість РФ компенсувати нестачу новітніх технологій через поєднання економік сталого й високорозвинутого ЄС та Росії як держави, що розвивається. Проте, такі перспективи далі декларацій не були реалізовані, здебільшого через значну диспропорційність економік сторін та ризику того, що європейські товари зрештою витіснять російські. Цей грандіозний проект був загаданий Німеччиною лише під час загострення російсько-української кризи скоріше у якості дипломатичного жесту [9].

Новим стартом для заснування ЄАЕС стало підписання наприкінці травня 2014 р. на засіданні Вищої Євразійської економічної ради в Астані Договору про створення ЄАЕС президентами Росії, Білорусі і Казахстану. Дане об'єднання розглядається радше як конкурентна альтернатива існуючих інтеграційних структур – ЄС та АТЕС з метою забезпечення широкого євразійського простору економічної взаємодії [1, с. 39]. Пріоритетність створення Євразійського економічного союзу підкреслюється і в Концепції зовнішньої

політики РФ від 12 лютого 2013 р. де, зокрема, йдеться про його роль як визначника подальшої долі інтеграції країн СНД та об'єднавчої ланки між об'єднаною Європою і АТР [3]. Нове, більш тісне об'єднання необхідне РФ ще й тому, що геополітичний, гео економічний та безпековий вибір більшості країн колишнього СРСР пролягає між ЄС, НАТО, РФ та Китаєм. Останнє є підтвердженням наростання геополітичної конкуренції за Євразію між всіма провідним центрами світового впливу, яку Росія фактично не витримує. Враховуючи такий стан можна говорити, що задля успішності інтеграційної політики на євразійському просторі РФ демонструвала намагання витримати баланс між двома ключовими векторами її зовнішньої політики. Тому одним із завдань Росії в реалізації подібних інтеграційних стратегій став пошук компромісу з інтересами потужних гравців – США, ЄС та КНР. РФ у цьому процесі намагається перебрати на себе роль локомотива інтеграції країн євразійського простору, проте реалізації таких інтересів мала би передувати політична, економічна та інноваційно-технологічна модернізація самої Росії, що само собою надавало б такому проекту інтеграційної привабливості. Поки що інтеграційні умови для реальних і потенційних учасників ЄАЕС обмежуються перспективою створенням Євразійського парламенту.

Експерти стверджують, що ЄАЕС, за задумом правлячої еліти РФ, покликаний реанімувати інтеграцію Євразії після двох попередніх невдалих проєктів – СРСР та Російської імперії. «Збирання земель» у межах новоствореного ЄАЕС необхідно РФ передовсім для реалізації стратегії повернення її могутності на міжнародній арені, хоча б частково наближеної до тої, якою володів СРСР. Зрештою Кремль розраховує створити окремий центр впливу майбутньої багатополлярної системи і вести діалог у міжнародних структурах не від імені РФ, а зрештою від імені нещодавно створеного Євразійського союзу. Таким чином, очолюваний Росією ЄАЕС за задумом його учасників має претендувати на окремий полюс нового світового порядку. Саме сукупність потенційних учасників ЄАЕС має забезпечити додаткові ресурси Росії для відновлення статусу глобального гравця. За словами прокремлівського політичного аналітика С. Маркова, які приводить авторитетне британське видання *Financial Times*: «...Створення ЄАЕС ставить Росію в центр світу – те місце, котре їй по праву належить» [17]. Хоча Росія постійно й відкидає ці закиди з боку провідних аналітичних інституцій, останні при всьому мають рацію у тому, що євразійська модель інтеграції, яка пропонується Росією, далека від потреб запитів пострадянських країн, а тому досі залишається малопривабливою, особливо для тих, які обрали євроатлантичний шлях свого розвитку та відчувають нині на собі тиск Москви. Дане союзне утворення здебільшого покликане слугувати своєрідним засобом встановлення константного впливу Росії на більшу частину території колишнього Радянського Союзу, що зрештою дасть можливість стати противагою впливу ЄС. Особливе місце, як відомо, у новоствореній інституції відведено Україні, інтеграція котрої в євроатлантичні структури видається для РФ абсолютно неприйнятними [21]. При цьому теоретики неоевразійства наголошують, що ЄАЕС – це уроки створення багатьох рівнозначних за масштабами інтеграційних проєктів на великих просторах Євразії. Створення ЄАЕС також мало б вирішити проблеми неконтрольованої міграції та зняття питань асиміляції й адаптації, національної і релігійної нетерпимості, збереження єдиного культурного ареалу тощо. В рамках ЄАЕС зовнішня міграція покликана бути трансформована у внутрішню, що у свою чергу мало би вирівняти умови соціально-економічного розвитку та скороченню міграції до Росії зокрема. Ще одним завданням даного інтеграційного проєкту є вирішення демографічних проблем самої Росії, передусім за рахунок слов'янського населення, яке проживає у країнах – потенційних учасниках ЄАЕС та Україні, яку Росія все ще сподівається бачити в Євразійському союзі у середньостроковій перспективі.

Євразійський вектор пострадянської Росії передбачає т. зв. «третій шлях» – альтернативний як Заходу так і Сходу. Відносно старту такого об'єднання було присвячено тираду російського президента В. Путіна, виголошену у 2011 р., що стала свого роду відправною точкою оформлення Союзу. У своїй промові російський лідер іменував створення ЄАЕС не інакше як новим інтеграційним проектом для Євразії, відкинувши тим самим план відродження СРСР. Все ж В. Путін наголосив на максимально ефективному використанні пострадянської інфраструктури, єдиного мовного й науково-технічного простору, а також виробничої спеціалізації для подальшої інтеграції євразійського простору. Спільна інфраструктура, близька економічна спеціалізація регіонів та їх культурна близькість, на його думку, сприятиме інтеграції євразійського простору. Неодноразово підкреслювалося, що ЄАЕС є логічним продовженням євразійської реінтеграції після 1991 р. задля збереження духовних зв'язків між братніми народами та подальше поглиблення їхніх зв'язків шляхом зняття різнорідних бар'єрів у налагодженні економічної співпраці. Також ЄАЕС, як відкритий проект для всіх географічно близьких учасників, має стати одним з ключових геополітичних гравців та центрів глобального розвитку. Зрештою концепція ЄАЕС передбачала економічне зближення з ЄС у контексті створення гармонійної спільноти економік [7].

Новостворений союз є насамперед організацією регіональної співпраці провідних країн колишнього радянського блоку. Утім, як стверджують політологи потреба створення ЄАЕС навіть з обмеженим колом учасників виглядає дещо алогічно хоча б тому, що організація *de facto* вже існує з 2000 р. у якості ЄврАзЕС зі штаб-квартирою в Москві, а її учасники вже повною мірою зайняті зняттям митних бар'єрів та гармонізацією відносин з країнами, котрі не входять до євразійських інтеграційних структур. У зв'язку з цим, створення ЄАЕС стало радше черговою геополітичною «забавкою» Кремля аніж реальним втіленням намірів щодо поглиблення інтеграції. Адже зрозуміло, що політична складова ЄАЕС *апріорі* превалює над економічною, що зрештою не може не підтверджувати думки західних аналітиків відносно відродження імперії модернізованого формату [24]. До того ж Росія у ЄАЕС, як вищому рівню інтеграції порівняно з усіма попередніми, й надалі матиме незрівнянно більше як економічних так і політичних важелів впливу.

Зауважимо, що ЄАЕС за задумом Росії також планується у якості перехідного інтеграційного об'єднання на шляху до Євразійського союзу (ЄАС) як завершального етапу інтеграції пострадянських країн, а також інших потенційних учасників. ЄАЕС зобов'язує учасників проводити узгоджену політику у ключових сферах економіки, передусім в енергетиці, промисловості, сільському господарстві та транспорті. Тому свою економічну політику учасники ЄАЕС мають узгоджувати із Росією як «союзоутворюючою» державою. РФ як центр у створенні нової євразійської організації намагається зробити ставку на подальше поглиблення як вертикальної так і горизонтальної інтеграційної складової. Так, окрім вільного пересування товарів послуг капіталів існує проект створення спільного енергетичного ринку, які наразі втілює ЄС. Дедалі активніше лунають заяви з боку РФ відносно намірів віддаленої перспективи створення у рамках ЄАЕС валютного союзу – тобто єдиного простору з конвертованою грошовою одиницею, якою має стати євразійський рубль – «євразі». Євразійський економічний союз розглядається Росією у якості нового шансу щодо зміцнення та збереження своєї територіальної цілісності у разі створення потужного економічного блоку у середньостроковій перспективі. Окрім того, створення нової інтеграційної організації дає можливість Росії продемонструвати світові відновлення своєї могутності та здатності трансформувати як євразійський простір так і світовий порядок загалом.

До складу нового об'єднання окрім «традиційної трійки» – Росії, Білорусі та Казахстану як пострадянського ядра, підтвердили намір приєднатися Вірменія та Киргизстан. Зрештою Таджикистан також має певні види відносно участі у новоствореному «клубі пострадянських диктаторів». Таким чином, помірну зацікавленість у приєднанні до ЄАЕС, як бачимо, проявили саме ті пострадянські країни, у яких превалує авторитарна форма правління та котрі перебувають у цілковитій політико-економічній залежності від РФ. Все це пояснюється більшою мірою відсутністю альтернативи зовнішньополітичного вибору цих держав. До того ж останні розцінюються Росією як *failed states*. Так, Білорусь і Казахстан тісно пов'язані з РФ у рамках євразійських інтеграційних об'єднань, що обумовлено підтримкою власного стабільного розвитку. Такий стан не суперечить демонстрації Астанною ситуативної політики відносно вибудовування власної системи інтеграції на кшталт Організації Центрально-Азійського Співробітництва (ОЦАС)¹. Прояв високої зацікавленості авторитарних режимів передусім полягає в отриманні дешевих енергоносіїв Мінськом та у їх транзитові територією РФ – у випадку з Астанною. Водночас мотивом входження Білорусі до ЄАЕС є витримка балансу між ЄС та Росією, тоді як Казахстан приймаючи участь у формуванні Євразійського союзу намагається балансувати між Росією та Китаєм вплив якого дедалі посилюється в Середньоазійському регіоні. Вірменія проявила власний інтерес до проекту нової інтеграції – передусім через розрахунок заручитися підтримкою Москви у перспективі врегулювання нагірно-карабаського конфлікту з Азербайджаном, хоча Росія й акцентує на приєднанні Вірменії до ЄАЕС без Нагірного Карабаху. Позиція Киргизстану продиктована здебільшого складною економічною ситуацією та прагненням отримати від Росії допомогу в розмірі 1,7 млрд. дол. в обмін на вступ до союзу. До того ж Бішкек демонструє занепокоєння відносно ризиків опинитися в ізоляції в умовах посилення економічного тиску з боку Китаю. До речі, Росія також дозволила імпортувати Киргизії дешеву китайську продукцію для внутрішнього споживання за попередніми митними ставками, що можна розцінити як своєрідний геополітичний підкуп Киргизії. Проте економічні проблеми Росії прямо пропорційно впливають на нових учасників ЄАЕС, оскільки падіння курсу російського рубля так чи інакше спричиняє інфляцію його учасників до того ж помножену на зниження обсягу грошових переказів від трудових мігрантів, що знаходяться на заробітках в РФ. За даними Світового банку грошові перекази з РФ складають понад 30% ВВП Киргизстану [16].

Водночас з метою популяризування майбутньої інтеграційної інституції Росія ініціювала перемовини про створення зони вільної торгівлі з В'єтнамом. Також у якості потенційних кандидатів розглядаються навіть такі країни як Туреччина. Подібний монолог необхідний Росії ще й з метою демонстрації трансрегіональної сутності ЄАЕС, а тому всі закиди про відродження колишньої радянської імперії мають виглядати некоректно. Таким чином, Росія по-перше, намагається зберегти свій вплив на економічний розвиток пострадянських республік та, зрештою, втілюватиме власну ідеологію антизахідного консерватизму у масштабах євразійського блоку. По-друге, через створення ЄАЕС Росія прагне зайняти своє місце поряд із такими провідними торговельними центрами як США, ЄС та Китай.

Все ж таки перспективи створення повноцінного інтеграційного об'єднання класичного зразка видаються далекими від реальності. Причиною цьому є асиметричність як

¹ Організації Центрально-Азійського Співробітництва (ОЦАС) була створена у 2002 р. шляхом трансформації заснованого у 1994 р. Центрально-Азійського Економічного Співтовариства задля координації політики безпеки в регіоні. Приєднання Росії до ОЦАС у 2004 р. стало свого роду упереджувальною реакцією на прояв самостійної інтеграційної політики середньоазійських країн. Невдовзі, у 2005 р. внаслідок «геополітичного переконання» ОЦАС було об'єднано з ЄвразЕС.

ЄАЕС так і попередніх інтеграційних утворень на теренах Євразії, що нівелює тим самим рівноправну участь всіх його суб'єктів. Адже, відомо, що напередодні падіння російського рубля у грудні 2014 р. на долю РФ припадало 87% ВВП та 83% населення союзу. Для порівняння – економіка Німеччина складає 15,8% ВВП та лише 6% населення ЄС. Тому, навіть за умов подальшого падіння російської економіки РФ залишиться беззаперечним лідером ЄАЕС на яку припадатиме у середньому три чверті її економічної ваги. Зі вступом до союзу Вірменії та Киргизстану, економіка яких залежить переважно від реекспорту китайської продукції до Росії загальні витрати лише зростатимуть. Так само економічні перспективи Євразійського союзу видаються не менш примарними аніж політичні – передовсім через слабкість економік всіх його учасників. Крім того, своє невдоволення економічною політикою в МС демонстрували Мінськ та Астана, так як білоруським і казахським товарам дедалі важче конкурувати з порівняно дешевшою російською продукцією. Більш ніж двадцятирічний період країни колишнього СРСР розвивалися самостійно, а тому їх взаємозалежність вже не видається надто критичною, що зрештою слугуватиме пониженню інтеграційної значимості нової організації. Приміром, якщо товарообіг Казахстану з Росією у 1995 р. складав близько 47% то нині він складає лише 9% проти 40% товарообігу з Європою [13; 18]. Отже, Росія показала, що її геополітичні інтереси вище за інтереси ЄАЕС, тому демонструє готовність пожертвувати вигодою від створення союзу, як для своєї економіки так і економіки своїх партнерів по союзу, заради своїх геополітичних амбіцій.

Небажання окремих пострадянських країн інтегруватися до євразійських об'єднань та їх переорієнтація на ЄС, викликає обурення Кремля. У свою чергу, будь-яка підтримка євроінтеграційних устремлінь пострадянських країн з боку Заходу розцінюється Росією не інакше як спроба зірвати процес євразійської інтеграції. Особливе значення у майбутній інтеграційній організації РФ відводить звісно ж Україні. Саме відмова України приєднатися до євразійських структур та її різка переорієнтація на євроатлантичну спільноту, стала однією з причин анексії Криму та розгортання кризи на сході України. Штучно створена криза в Україні є прямим доказом того як В. Путін вдаватиметься до різних засобів тиску на своїх опонентів, у разі якщо відчує будь-які спроби зірвати його інтеграційні плани [17]. Тривалий час у Кремля існувала стратегія відносно участі в ЄЕАС України. Здавалося В. Путіну наприкінці 2013 р. вдалося «переконати» тодішнього українського президента В. Януковича змінити вектор інтеграції держави з європейського на євразійський. При цьому Україні було навіть запропоновано надання кредиту у розмірі 15 млрд. дол. на вигідних умовах та зниження ціни на газ. Білоруський лідер О. Лукашенко висловив тоді думку, що Україна так чи інакше приєднається до євразійських інтеграційних процесів. На думку більшості експертів, Євразійський союз без України, як найважливішої для Москви пострадянської держави втрачає свою трансрегіональну сутність та підриває його економічну вагу в цілому. Події 2014 р. в Україні змінили владу та вектор зовнішньополітичної орієнтації держави чим завдали удару по планах РФ інтегрувати Україну до ЄАЕС. Російська позиція сили та агресія по відношенню до України стали наслідком того, що замість великої європейської держави в Євразійському економічному союзі представлена лише невелика її частина – анексований Крим. Після невдалих дій РФ по включенню України до євразійських структур через використання керованої прокремлівської влади, Москва перейшла до плану «Б» через розпалювання та підтримку сепаратизму в південно-східних областях України. Можемо стверджувати, що саме план «Б» передбачав створення за рахунок цього регіону маріонеткової держави «Новоросія», кора б у перспективі змогла увійти до Євразійського союзу. Отже, розуміючи те, що втягнути

Україну до свого євразійського дітища Росії не вдасться Кремль зрештою обрав сценарій «силової інтеграції» південно-східних (промислових) територій України. Утім, очікування Росії щодо тотальної підтримки проросійським населенням ідеї відокремлення від про-західного Києва виявилися значно завищеними, що й означало крах плану «Б».

Україна цілком могла б збалансувати ЄАЕС, на фоні енергетично багатих Росії та Казахстану, виступаючи при цьому у ролі економічного активу завдяки своїй розвинутій комунікаційній інфраструктурі, промисловості та сільськогосподарській галузі. Проте, підписання 27 червня 2014 р. угоди про економічну асоціацію між Києвом та ЄС, разом з Грузією та Молдовою, de-facto ставили крапку на інституційному захопленні Росією своїх сусідів. Саме через зміну геополітичного вектору України, а також краху проекту «Новоросія» РФ перейшла до плану «В», розпочавши т. зв. гібридну війну з метою фрагментації України шляхом підтримку сепаратистських псевдореспублік ДНР/ЛНР, з тим щоби остаточно закрити Києву шлях до європейської інтеграції. Конфлікт загострився настільки, що на тлі застосування санкцій постало навіть питання виключення Росії з РБ ООН у знак реакції на агресію та підтримку терористичних сил на сході України. Провідні західні експерти попереджують, що фрагментація Української держави матиме катастрофічні наслідки для всіх провідних геополітичних гравців. В цілому навіть якщо теоретично припустити інтеграцію до ЄАЕС всіх пострадянських держав, компенсувати відсутність України в організації не вдасться. Адже існує неофіційна позиція, що для повноцінного забезпечення функціонування ринку єдиного економічного простору в умовах сучасної світової економіки потрібно як мінімум 200 млн. населення. Тому Україна з її більш ніж сорокамільйонним населенням покликана компенсувати цю нестачу потенційних виробників та споживачів ЄАЕС [23].

Відтепер заяви В. Путіна відносно урівноваження економічної потуги Європейського союзу через створення ЄАЕС визнаються далекими від своїх реалій, а нове євразійське інтеграційне об'єднання поки виглядає «паперовим тигром». Особливо легко підтвердити таку позицію тим, що загальна сума економічного виробництва (ВВП) РФ, Білорусі та Казахстану як ядра новоствореної організації складає близько 2,7 трлн. дол. та фактично дорівнює ВВП Франції, тоді як ВВП ЄС довіює 17 трлн. дол. [20]. Створюючи таку організацію, Росія хоча й враховує певною мірою особливості розвитку пострадянських держав, у більшості випадків копіює організаційну структуру ЄС знижуючи тим самим її інтеграційну унікальність. З іншого боку, ЄврАзЕС на інституціональному рівні хоча й нагадує ЄС, утім його діяльність майже повністю замикається на Москві. На відміну від ЄС забезпечення функціонування Євразійського економічного союзу здійснюється не за «горизонтальною», а за «вертикальною» управлінською схемою. Все це зрештою перетворює ЄАЕС лише на невдалу кальку Євросоюзу. Створення повної альтернативи Європейському союзу шляхом зменшення торгових, фінансових та економічних зв'язків із Заходом видається неможливим через відсутність реформ, несприятливих демографічних тенденцій та значну залежність від західних кредитів. У той же час намагання заручитися фінансовою підтримкою Китаю через зміну вектора експорту сировинної продукції й енергоносіїв, геополітично «зміщуватиме» Росію дедалі в Азію та слугуватиме поступовому перетворенню її на сировинний придаток більш розвинутих економік регіону [22].

Створення Євразійського союзу припало до досить складний період зовнішньополітичного розвитку Росії, коли та опинилася в геополітичному цугцвангові та фактичній ізоляції, пов'язаній з українськими подіями. Введення західних санкцій проти РФ через її позицію в українську питанні, призвело до обвалу курсу рубля. Все це у поєднанні зі зниженням світових цін на нафту до менш ніж 50 дол. за барель (у зв'язку з небажанням

країн ОПЕК зменшити обсяги її видобування) спричинило масштабну кризу в російській економіці. Зрештою всі сподівання Москви на підтримку Китаю у протистоянні європейським та американським санкціям, а також створення країнами БРІКС альтернативи західним фінансовим інститутам видаються примарними [14].

Далі варто відзначити про незначну привабливість ЄАЕС, так як особливого ажіотажу у інших потенційних кандидатів на вступ до ЄАЕС не спостерігається. Така позиція російських партнерів по євразійській інтеграції викликана передовсім кризою в економіці РФ. Проблеми в російській економіці напряду впливають на ситуацію в країнах євразійського регіону у силу того, що всі вони досі так чи інакше пов'язані з РФ у різних галузях виробництва. За таких умов ставиться під сумнів доцільність подальшої інтеграції вказаних країн з Росією у рамках євразійських проектів. Скажімо, падіння курсу російського рубля у 2014 р. по відношенню до долара на більш ніж 50% вплинуло на курс національних валют в низці інших країн євразійського простору. Зокрема, у Білорусі національна валюта по відношенню до долара девальвувала на 13,3%, у Казахстані на 15,2%, в Україні на 47,9%, Молдові на 17,1%, Вірменії на 11,2%, Киргизстані на 14,5% [15]. До цього додається те, що в сусідніх країнах де відсутні у достатній кількості природні ресурси, також гостро відчувається обмеженість валютних резервів. Саме тому уряди країн Центральної Азії та Білорусі поставили свої національні валюти під жорсткий контроль з метою утримання від падіння по відношенню до долара. Як відзначив наприкінці 2014 р. тодішній прем'єр-міністр Білорусі М. Мясникович: «Ми не маємо достатньо доларів в країні щоби повною мірою задовольнити попит в іноземній валюті» [15]. Таким чином, російської економіки бодай на кілька відсотків провокує прямо пропорційне зниження. В цілому обвал курсу рубля в Росії у поєднанні зі складною економічною ситуацією автоматично вплинув на ситуацію Білорусі та Казахстані де інфляція у 2014 р. склала відповідно 16% і 7%. Помірковану невдоволеність російською політикою неприховано висловлюють і здавалось би надійні партнери РФ – Білорусь та Казахстан. Особливе занепокоєння проявилось під час української кризи, коли Астана та Мінськ поряд з Пекіном відкрито виступили за збереження суверенітету й територіальної цілісності України і тим самим негласно відмовилися підтримувати Росію у її експансіоністських устремліннях. Така ситуація ставить під цілковиту загрозу весь проект Євразійського союзу. Загалом у зв'язку з погіршенням економічної ситуації в Росії «купувати» лояльність Білорусі та Казахстану через додаткові пільги на енергоносії Кремлю буде дедалі складніше. Тому, Казахстан та інші країни центральної Азії як потенційні кандидати на вступ до ЄАЕС навряд чи форсуватимуть делегацію свого суверенітету до нової пострадянської організації так як цілком задоволені своєю двадцятирічною незалежністю. У більшості з них достатньо ресурсів щоби зацікавити окрім Росії інших партнерів, таких як Китай, Індія та Японія.

Вже з перших місяців існування ЄАЕС підтверджуються песимістичні прогнози західних експертів щодо майбутнього організації. Зокрема, хоча й не варто перебільшувати самостійність лідерів Білорусі та Казахстану все ж таки останні провели офіційні зустрічі з українським колегою та обговорили питання щодо врегулювання ситуації на сході України. Водночас Н. Назарбаєв також провів серію зустрічей з лідерами провідних європейських країн де також обговорювалося українське питання. Представники цих двох держав прагнуть представити свої країни у якості майданчика для переговорного процесу щодо встановлення миру в Україні, демонструючи таким чином лояльність до Києва. Помірковане зближення Мінська й Астани з Україною є також наслідком відчуття загрози з боку Москви та спроб знайти противагу російській експансії на євразійському просторі.

Білорусь та Казахстан намагаються максимально використати російсько-українську кризу в своїх інтересах задля посилення власного впливу в ЄАЕС.

При всьому, зауважимо, що дві країни переслідують різні цілі в українському питанні, якщо ціль Н. Назарбаєва полягає у ролі посередника між Росією та ЄС задля стабілізації їх відносин, то для О. Лукашенка мінський формат миротворця – шанс для входження у світову та виходу з ізоляції. У свій час білоруський президент зробив кілька несподіваних офіційних заяв аж до виходу з ЄАЕС, яка хоча і є до певної міри блефом білоруської сторони, утім покликана змусити Москву звернути увагу на інтереси Білорусі. Крім того, О. Лукашенко анонсував наміри переходу у торговельних відносинах з Росією з рубля на долар. Це стало результатом фактичного відновлення митного контролю з Росією після спроб Мінська використати МС для реекспорту європейської сільгосппродукції до РФ. Ще одним нестандартним жестом, який підкреслював відносну самостійність Білорусі стала її ініціатива щодо проведення власної військової миротворчої операції на сході України. Останнє демонструє намагання Білорусі показати таким чином некритичність залежності від Росії і у разі наростання тиску з боку Кремля та можливість змінити свій курс на прозахідний. У свою чергу Астана підписала угоду про співпрацю з ЄС та має наміри її поглибити, а також панує зміцнити зв'язки з Китаєм, що є свідченням про пошук альтернативи євразійській інтеграції з Росією. Сам факт візиту лідерів Білорусі та Казахстану до Києва і їх діалог із західними політиками напередодні створення ЄАЕС засвідчує наявність подвійних стандартів серед учасників євразійських структур, а також політичних торгів з Росією. Враховуючи такий стан речей у контексті майбутнього ЄАЕС можемо говорити, що дана організація дає «тріщини» вже у момент закладання її фундаменту [4; 5]. Прикладом настороженого ставлення до нового інтеграційного проекту Росії стала зава О. Лукашенка про готовність Білорусі захищати себе навіть з допомогою зброї у разі загрози її суверенітету та перетворення на «північно-західний край» Росії. В цілому, подібні заяви білоруського лідера відносно захисту країни є своєрідним індикатором занепокоєння сусідів Росії щодо проявів її неоімперської політики. Все це дає можливість говорити про фіктивність союзної держави Росії і Білорусі, договір про яку існує здебільшого на папері.

Н. Назарбаєв у свою чергу, на фоні активізації антиєвразійських настроїв в казахському суспільстві, також, як і його білоруський колега, не виключив відмову від членства в Євразійському союзі на випадок загрози незалежності його країни. В одному з інтерв'ю казахському телеканалу «Хабар» казахський президент заявив: «Якщо правила, які були встановлені в договорі, не виконуються, Казахстан має повне право відмовитися від членства в Євразійському союзі. Астана ніколи не буде у складі організацій, які представляють загрозу незалежності Казахстану... Наша незалежність – найдорожчий скарб, за яку боролися наші діди. Ми зробимо все можливе, щоб захистити її» [10]. Тим самим Астана дала зрозуміти, що не погодиться зі спробами перетворити суто економічне об'єднання на геополітичний альянс. Водночас намагання представити Казахстан як абсолютного і беззастережного союзника РФ по українській та інших кризах останній може вважати недоцільним перебування в такому союзі. Не останню роль у такій позиції президента Казахстану зіграли заяви В. Жириновського відносно «насаджування в Казахстані русофобських настроїв» та позиція В. Путіна під час молодіжного форуму «Селігер-2014», яка ставила під сумнів казахську державність аж до 1991 р. В Росії неодноразово на неофіційному рівні піднімалося питання неправомірної передачі Й. Сталіним південно-сибірських територій РРФСР (нині північні області Республіки Казахстан, що претендують на іредентизм) до складу Казахстану, населених переважно етнічними росіянами. Врахо-

вуючи ситуацію в Україні Астана не може не передбачати загрози підтримки сепаратизму в зазначених територіях та створення Південно-Сибірської Республіки. Подібні закиди були здійснені й по відношенню до Білорусі. Чого варті заяви представників російських ультраправих націоналістичних сил відносно неправомірності передачі («як мішок з картоплею») Білорусі прилеглих до РФ Гомельської, Вітебської та Могилевської областей у 20-ті рр. ХХ ст. Поки що такі випадки не несуть особливої загрози Мінську так є неофіційними, проте для білоруського керівництва виступають тривожним дзвіночком. Зрештою, саме в цих областях проживає значний відсоток білоруського населення, яке може бути використано як засіб розпаювання сепаратизму у разі зниження лояльності Мінська до Кремля чи посилення зовнішнього європейського вектору.

Білорусь як і Казахстан відмовилася від «рекомендацій» Росії накладати заборону на імпорту західної продукції. Зрештою обидві країни визнали відсутність вільного руху товарів у рамках МС [17]. Один із експертів американського часопису *New Republic* відзначив, що ЄАЕС був приречений у той момент коли Росія анексувала Крим. РФ здавалось би пожертвувала масштабним інтеграційним проектом заради анексії невеликого півострова. Водночас новостворена інституція дала поштовх як до націоналістичних проявів так і сепаратизму власне у самих країнах-членах євразійських структур та Україні. Тому замість того щоби заохочувати пострадянські країни до інтеграції шляхом підвищення привабливості євразійських структур В. Путін їх використовує здебільшого для оформлення російської гегемонії. Завуальована невдоволеність російською політикою з боку Білорусі та Казахстану по відношенню до пострадянських країн, які обрали альтернативний шлях зовнішньополітичного розвитку свідчить головню про штучність євразійських інтеграційних структур та має слугувати тривожним дзвіночком для Москви. Тому не виключено, що подальше розчарування російських партнерів по євразійській інтеграції та відчуття прямої загрози їх безпеці спричинить недовіру до інтеграційної політики РФ, а також спричинить зміну їх геополітичного вектору з аж до переорієнтації на Захід [19]. Подібну оцінку щодо перспектив ЄАЕС дають українські політологи. Так, на думку О. Волошина, з точки зору економіки, МС як і ЄАЕС не несе очевидних переваг Росії, а навпаки пов'язаний з істотними втратами для неї. Проте великодержавна парадигма бере гору над можливим економічними вигодами. Росія готова жертвувати економічними інтересами на користь політичних [2, с. 68].

Необхідною умовою інтеграції Євразійського регіону є трансформація зовнішніх просторів євразійських країн в єдиний внутрішній простір у рамках ЄАЕС. Росія намагається виступати ініціатором модернізації науково-технологічного потенціалу країн євразійського простору. У стратегії Росії ЄАЕС як наднаціональна структура має відігравати роль крупної регіональної держави, тобто набути суб'єктності у відносинах з іншими міжнародними гравцями, у т.ч. й шляхом подолання соціально-економічної закритості [1, с. 44, 62]. ЄАЕС розглядається Росією також і в якості однієї з форм самоізоляції на випадок посилення тиску з боку ЄС та США. Росія імовірно не відкидає досвіду СРСР, котрий використав політику ізоляціонізму у якості інструмента «побудови соціалізму в окремо взятій державі». Відомо, що інтеграційні процеси, як правило, відбуваються в умовах системної кризи та формування нового світопорядку. Про це зокрема наголошував В. Путін: «...найближчі роки будуть вирішальними і, можливо, навіть переломними, і не тільки для нас, а й практично для всього світу, який вступає в епоху кардинальних перемін, а, можливо, навіть і потрясінь» [8].

З часом не варто відкидати навіть білоруський приклад по створенню союзу тепер уже трьох держав, що імовірно стане завершальним інтеграційним акордом для суб'єктів

ЄАЕС. Утім, поки що складно спрогнозувати настільки перспективним для розширення буде ЄАЕС, оскільки не виключено, що об'єднання так і залишиться організацією з обмеженим колом учасників. Також з упевненістю можна стверджувати, що особливо після подій 2008 р. та 2014 р., пов'язаних з агресією Росії, ЄАЕС навряд чи коли-небудь матиме у своєму складі такі держави як Україна, Грузія та Молдова, котрі остаточно обрали європейський шлях зовнішньополітичного розвитку. Ю. Шишков з цього приводу відзначає: «Навіть самим палким прибічникам збирання колишніх союзних республік довкола Росії час зрозуміти, що і зона вільної торгівлі у форматі 12 країн, і економічна співдружність п'ятірки і Союзна держава Білорусі та Росії – не більше ніж віртуальні побудови, позбавлені реального інтеграційного змісту» [11, с. 106]. Можемо цілковито погодитися з провідними аналітиками та політологами, які не бачать особливих перспектив Євразійського союзу вважаючи його черговою ілюзією Росії. В Москві виявляли сподівання, що у всіх попередніх євразійських об'єднаннях – починаючи з СНД, економічна складова організації призведе в кінцевому результаті до політичної інтеграції. Зокрема, старший науковий співробітник Інституту Брукінгса Л. Шевцова відзначила, що: «...Євразійський проект – це міраж пострадянському архіпелагу, в якому авторитарні лідери використовують один одного задля збереження своєї влади». У свою чергу один із провідних американських фахівців з Росії А. Аслунд назвав ЄАЕС «неоімперіалістичною дірою» у яку все більше заглиблюється Росія [12]. Тому, нечисельний склад ЄАЕС, представлений виключно авторитарними країнами говорить про його внутрішню слабкість та низьку популярність серед пострадянських країн. Сподівання Росії на те, що новостворена організація закріпить її вплив на всі республіки колишнього СРСР та стане повноцінною альтернативою ЄС виявилися марними. Все це лише вкотре підтверджує відсутність колишнього впливу Кремля на євразійський простір.

Висновки. Таким чином, проголошення створення ЄЕАС стало новою відправною точкою реінтеграції євразійського простору як нового проекту Росії. Черговий етап інтеграційних процесів припав на час різкого загострення стосунків РФ із Заходом у контексті російсько-української кризи, пов'язаної з анексією Криму та активізацією збройного сепаратизму на сході України, підтримуваного Москвою. Така геополітична поведінка Росії остаточно змінила зовнішньополітичну орієнтацію України на користь європейського вектору, а також не могла не вплинути та позицію ключових країн-учасниць ЄАЕС – Білорусі й Казахстану. Названі країни останнім навіть не виключають припинення свого членства в новоствореній структурі у разі відчуття загрози своїй національній безпеці та суверенітету. Тому, Євразійський союз у силу своєї асиметричності та беззаперечного в нім лідерства Росії, яка жорстко підпорядковує всю інтеграційну вертикаль, залишається малопривабливим для більшості пострадянських країн, особливо тих, які обрали перспективу євроінтеграційного шляху як альтернативу цивілізаційного вибору.

Список використаної літератури

1. Бельянинов А. Ю. Интеграционная политика России в Евразии. – М. : Научная книга, 2013. – 276 с.
2. Волошин О. А. Митний союз та політика регіонального лідерства Росії на сучасному етапі / О. А. Волошин // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2012. – Вип. 18. – С. 65-70.
3. Концепция внешней политики Российской Федерации Утверждена Президентом Российской Федерации В. В. Путиным 12 февраля 2013 г. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F

4. Мирзаян Г. Зачем Лукашенко и Назарбаев в Киев летали / Г. Мирзаян [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://expert.ru/2014/12/22/zachem-lukashenko-i-nazarbaev-v-kiev-letali>.
5. Казахстан і Білорусь шукають у Києві протидію російській експансії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.de/a-18146954?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>.
6. Оригинальный текст выступления Н. А. Назарбаева 29 марта 1994 г. в Московском государственном университете [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://e-history.kz/ru/publications/view/567>.
7. Путин В. В. Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня [Электронный ресурс] / В. В. Путин // Известия. – 2011. – 3 октября. – Режим доступа: <http://izvestia.ru/news/502761>.
8. Путин В. В. Послание Президента Российской Федерации Федеральному Собранию Российской Федерации [Электронный ресурс] // Российская газета. – 2012. – 12 декабря. – Режим доступа: <http://www.rg.ru/2014/12/04/poslanie-site.html>.
9. Путин В. В. Россия и Европа: от осмысления уроков кризиса – к новой повестке партнерства [Электронный ресурс] / В. В. Путин. – Режим доступа: <http://inosmi.ru/europe/20101125/164480740.html>.
10. Строкань С. Нурсултан Назарбаев вступился за независимость [Электронный ресурс] / С. Строкань // Коммерсантъ. – 2014. – 1 сентября. – Режим доступа: <http://www.kommersant.ru/doc/2557170>.
11. Шишков Ю. Россия и СНГ: неудавшийся брак по расчету / Ю. Шишков // Pro et Contra. – 2001. – Т. 6. – № 1/2. – Зима/весна. – С. 91-106.
12. A brief primer on Vladimir Putin's Eurasian dream [Electronic source] // The guardian. – 2014. – 18th February. – Access mode: <http://www.theguardian.com/world/shortcuts/2014/feb/18/brief-primer-vladimir-putin-eurasian-union-trade>.
13. Barbashin A. The Eurasian Illusion [Electronic source] / A. Barbashin // Foreign Affairs. – 2015. – 15th January. – Access mode: <http://www.foreignaffairs.com/articles/142781/anton-barbashin/the-eurasian-illusion>.
14. Clarke A. So what should Vladimir Putin's New Year's Resolutions be? [Electronic source] / A. Clarke // The Telegraph. – 2015. – 1th January. – Access mode: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11320434/So-what-should-Vladimir-Putins-New-Years-Resolutions-be.html>.
15. Farchy J. Eurasian unity under strain even as bloc expands [Electronic source] / J. Farchy // Financial Times. – 2014. – 23th December. – Access mode: <http://www.ft.com/intl/cms/s/b08c2e4e-8ab2-11e4-8e24-00144feabdc0,Authorised=false.html>.
16. Farchy J. Russia's ills spread around the region [Electronic source] / J. Farchy // Financial Times. – 2014. – 22th December. – Access mode: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/0aa2fb42-89fa-11e4-9b5f-00144feabdc0.html#axzz3QPu0BDY9>.
17. Hille K. Russia: Dangers of isolation. Cracks exposed in Vladimir Putin's dream of building a Eurasian economic powerhouse [Electronic source] / K. Hille // Financial Times. – 2015. – 8th January. – Access mode: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/657967da-9725-11e4-845a-00144feabdc0.html#axzz3QPu0BDY9>.
18. MacFarquar N. Russia and 2 Neighbors Form Economic Union That Has a Ukraine-Size Hole [Electronic source] / N. MacFarquhar // The New York Times. – 2014. – 29th May. – Access mode: <http://www.nytimes.com/2014/05/30/world/europe/putin-signs-economic-alliance-with-presidents-of-kazakhstan-and-belarus.html>.

19. Michel C. Even Vladimir Putin's Authoritarian Allies Are Fed Up With Russia's Crumbling Economy [Electronic source] / C. Michel // New Republic. – 2015. – 18th January. – Access mode: <http://www.newrepublic.com/article/120778/eurasian-economic-union-putins-geopolitical-project-already-failing>.
20. Piet R. Putin's Eurasian dreams [Electronic source] / R. Piet. – Access mode: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/06/putin-eurasian-dreams-2014630601421111.html>.
21. Rachman G. China, Russia and the Sinatra doctrine [Electronic source] / G. Rachman // Financial Times. – 2014. – 24th November. – Access mode: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/74419cd6-71a7-11e4-b178-00144feabdc0.html#axzz3QPu0BDY9>.
22. Roubini N. Russia's Eurasian vision contest [Electronic source] / N. Roubini // The guardian. – 2014. – 5th August. – Access mode: <http://www.theguardian.com/business/2014/aug/05/russias-eurasian-vision-project-syndicate-nouriel-roubini>.
23. Snyder T. Don't Let Putin Grab Ukraine [Electronic source] / T. Snyder // The New York Times. – Access mode: http://www.nytimes.com/2014/02/04/opinion/dont-let-putin-grab-ukraine.html?smid=fb-share&_r=0.
24. Vitkine B. Vladimir Putin's Eurasian Economic Union gets ready to take on the world [Electronic source] / B. Vitkine // The Guardian. – 2014. – 28th October. – Access mode: <http://www.theguardian.com/world/2014/oct/28/eurasian-economic-union-russia-belarus-kazakhstan>.

EURASIAN ECONOMIC UNION – NEW GEOPOLITICAL PROJECT OF THE RUSSIAN FEDERATION

Kondratenko O. Yu.

Candidate of historical sciences, Associate professor of International information of institute of International relations of National aviation university.

Abstract. *The essence of integration transformations taking place recently in Eurasia where the leading role belongs to Russia as a regional power. A peculiar result was the creation of the post-Soviet reintegration Eurasian Economic Union (EEU) in January 2015 This alliance is another integration project in Russia, designed to finally consolidate its influence in Eurasia, and in the long run turn into a powerful center of political and economic influence multipolar world. Create EEU were in during acceleration transformation of the world order growth in the context contradictions between the major geopolitical players. The final shift towards Ukraine's Euro-Atlantic structures has caused a crisis in its relations with Russia, which led to the annexation of the Crimea and escalated into armed confrontation with Russia supported puppet republics of the DPR and the LPR. Support local armed conflict and the deployment of a hybrid war was the reaction of the foreign Kyiv choices that ultimately negated Ukraine's participation in the Eurasian integration structures. Aggravation Ukrainian crisis caused cautious traditional participants Eurasian integration – Belarus and Kazakhstan, which are increasingly trying to pursue an independent geopolitical game in its relations with the EU and China, which does not enhance EEU. The cooling of relations with Russia its allies traditional, multiplied by the loss of the prospects of Ukraine to EEU significantly weakens the new Eurasian organization and makes its future uncertain.*

Key words: *integration, the Eurasian Economic Union, Russia, the geopolitical struggle.*

References

1. Beljaninov A. Yu. Integratsionnaja politika Rossii v Evrazij / A. Yu. Beljaninov – M. : Nauchnaja kniga, 2013. – 276 s.

2. Voloshin O. A. Mutnuij sojuz ta polituka regionalnogo liderstva Rossji na suchasnomy etapi / O. A. Voloshin // *Naukovij visnik Duplomatuschnoji akademiji.* – 2012. – Vup. 18. – S. 65-70.
3. Kontsepsia vneshnej politici Rossijskoj Federatsii Utverzdena Prezidentom Rossijskoj Federatsii V. V. Putinum 12 fevralia 2013 g. / [Electronic resource]. – Rezhym dostupa: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDED-EDBF7DA644257B160051BF7F.
4. Mizranijan G. Zachem Lukashenko i Nazarbaev v Kiev letali [Electronic resource] / G. Mizranijan. – Rezhym dostupa: <http://expert.ru/2014/12/22/zachem-lukashenko-i-nazarbaev-v-kiev-letali>.
5. Kazahstan i Bilorus shukajut u Kievu protuvagu rosijskij ekspancij [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.dw.de/a-18146954?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>.
6. Originalnuij tekst vustuplenija N. A. Nazarbaeva 29 marta 1994 g. v Moscovskom gosudarstvennom universitete [Electronic resource]. – Rezhym dostupa: <http://e-history.kz/ru/publications/view/567>.
7. Putin V. V. Novij integratsionnij proekt dlja Evrazij – budchee, kotoroje rozdaetsia segodnia [Electronic resource] / V. V. Putin // *Izvestia.* – 2011. – 3 oktiabria. – Rezhym dostupa: <http://izvestia.ru/news/502761>.
8. Putin V. V. Poslanie Prezidenta Rossijskoj Federatsii Federalnomy Sobraniyu Rossijskoj Federatsii [Electronic resource] / V. V. Putin // *Rossijskaja gazeta.* – 2012. – 12 decabria. – Rezhym dostupa: <http://www.rg.ru/2014/12/04/poslanie-site.html>.
9. Putin V. V. Rossia i Europa: ot osmuslenie urokov krizisa – k novej povestke partnerstva [Electronic resource] / V. V. Putin. – Rezhym dostupa: <http://inosmi.ru/europe/20101125/164480740.html>.
10. Strokan S. Nursultan Nazarbaev vstupilisia za nezavisimost [Electronic resource] / S. Strokan // *Kommersant.* – 2014. – 1 sentiabria. – Rezhym dostupa: <http://www.kommersant.ru/doc/2557170>.
11. Sushcov Yu. Rossia i SNG: neudavshijsia brak po raschotu / Yu. Sushcov // *Pro et Contra.* – 2001. – T. 6. – № 1/2. – Zuma/Vesna. – S. 91-106.
12. A brief primer on Vladimir Putin's Eurasian dream [Electronic source] // *The guardian.* – 2014. – 18th February. – Access mode: <http://www.theguardian.com/world/shortcuts/2014/feb/18/brief-primer-vladimir-putin-eurasian-union-trade>.
13. Barbashin A. The Eurasian Illusion [Electronic source] / A. Barbashin // *Foreign Affairs.* – 2015. – 15th January. – Access mode: <http://www.foreignaffairs.com/articles/142781/anton-barbashin/the-eurasian-illusion>.
14. Clarke A. So what should Vladimir Putin's New Year's Resolutions be? [Electronic source] / A. Clarke // *The Telegraph.* – 2015. – 1th January. – Access mode: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11320434/So-what-should-Vladimir-Putins-New-Years-Resolutions-be.html>.
15. Farchy J. Eurasian unity under strain even as bloc expands [Electronic source] / J. Farchy // *Financial Times.* – 2014. – 23th December. – Access mode: <http://www.ft.com/intl/cms/s/b08c2e4e-8ab2-11e4-8e24-00144feabdc0,Authorised=false.html>.
16. Farchy J. Russia's ills spread around the region [Electronic source] / J. Farchy // *Financial Times.* – 2014. – 22th December. – Access mode: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/0aa2fb42-89fa-11e4-9b5f-00144feabdc0.html#axzz3QPu0BDY9>.
17. Hille K. Russia: Dangers of isolation. Cracks exposed in Vladimir Putin's dream of building a Eurasian economic powerhous [Electronic source] / K. Hille // *Financial Times.* – 2015. – 8th January. – Access mode: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/657967da-9725-11e4-845a-00144feabdc0.html#axzz3QPu0BDY9>.
18. MacFarquhar N. Russia and 2 Neighbors Form Economic Union That Has a Ukraine-Size Hole [Electronic source] / N. MacFarquhar // *The New York Times.* – 2014. – 29th May. – Access mode: <http://www.nytimes.com/2014/05/30/world/europe/putin-signs-economic-alliance-with-presidents-of-kazakhstan-and-belarus.html>.
19. Michel C. Even Vladimir Putin's Authoritarian Allies Are Fed Up With Russia's Crumbling Economy [Electronic source] / C. Michel // *New Republic.* – 2015. – 18th January. – Access mode: <http://www.newrepublic.com/article/120778/eurasian-economic-union-putins-geopolitical-project-already-failing>.
20. Piet R. Putin's Eurasian dreams [Electronic source] / R. Piet. – Access mode: <http://www.aljazeera.com/in-depth/opinion/2014/06/putin-eurasian-dreams-2014630601421111.html>.
21. Rachman G. China, Russia and the Sinatra doctrine [Electronic source] / G. Rachman // *Financial Times.* – 2014. – 24th November. – Access mode: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/74419cd6-71a7-11e4-b178-00144feabdc0.html#axzz3QPu0BDY9>.
22. Roubini N. Russia's Eurasian vision contest [Electronic source] / N. Roubini // *The guardian.* – 2014. – 5th August. – Access mode: <http://www.theguardian.com/business/2014/aug/05/russias-eurasian-vision-project-syn-dicate-nouriel-roubini>.
23. Snyder T. Don't Let Putin Grab Ukraine [Electronic source] / T. Snyder // *The New York Times.* – Access mode: http://www.nytimes.com/2014/02/04/opinion/dont-let-putin-grab-ukraine.html?smid=fb-share&_r=0.
24. Vitkine B. Vladimir Putin's Eurasian Economic Union gets ready to take on the world [Electronic source] / B. Vitkine // *The Guardian.* – 2014. – 28th October. – Access mode: <http://www.theguardian.com/world/2014/oct/28/eurasian-economic-union-russia-belarus-kazakhstan>.

ЕВРАЗИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ СОЮЗ – НОВЫЙ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЕКТ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Кондратенко О. Ю.

Кандидат исторических наук, доцент кафедры международной информации Института международных отношений национального авиационного университета.

Аннотация. *Раскрыта сущность интеграционных трансформаций, которые происходят в последнее время на евразийском пространстве, где ведущее место принадлежит России как региональному государству. Своеобразным итогом постсоветской реинтеграции стало создание Евразийского экономического союза (ЕАЭС) в январе 2015 г. Данный союз является очередным интеграционным проектом России, призван окончательно закрепить ее влияние на евразийском пространстве, а в перспективе превратить в один из мощных центров политической и экономической жизни многополярного мира. Создание ЕАЭС пришлось на период ускорения трансформации мирового порядка в контексте нарастания противоречий между основными геополитическими игроками. Окончательная переориентация Украины на евроатлантические структуры, вызвала кризис в отношениях с РФ, которая привела к аннексии Крыма и вооруженного противостояния с поддерживаемыми Россией марионеточными республиками – ДНР и ЛНР. Поддержка локального вооруженного конфликта и развертывания гибридной войны стали реакцией России на внешнеполитический выбор Киева, что окончательно перечеркнуло участие Украины в евразийских интеграционных структурах. Обострение украинского кризиса вызвало настороженность традиционных участников евразийской интеграции – Белоруссии и Казахстана, которые все больше пытаются вести самостоятельную геополитическую игру в отношениях с ЕС и Китаем, что не способствует укреплению ЕАЭС. Охлаждение отношений с Россией традиционных ее союзников, умноженное на потерю перспектив вхождения Украины в ЕАЭС значительно ослабляет новую евразийскую организацию и делает его будущее неопределенным.*

Ключевые слова: *интеграция, Евразийский экономический союз, Россия, геополитическая борьба.*